Цана асобнага нумару 300.000 м.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 3.600000 м.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 400.000 мк., сярод тэксту 300.000 м. і на 4 стр. 250.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 6. Вільня, Субота, 21-га чэрвеня 1924 г. Год I.

Расчараваньне.

Два гады таму назад, калі пачалася падгатоўка да выбараў у варшаўскі Сойм, сярод беларускага насяленьня Заходняе Беларусі панавала цьвёрдая вера, што і для яго настануць лепшыя часы.

— „Блага было дагэтуль, бо ня было ў нас сваіх заступнікаў у Сойме“,—думалі людзі, шчыра спадзяючыся, што ўваход у Сойм беларускіх паслоў рашуча пераменіць бяспраўнае палажэньне нашае краіны.

Вось гэтая вера і вяла беларускае сялянства да выбарных урн і ўкладала ў іх рукі картачкі з нумярамі, пад якімі ў выбарных сьпісках стаялі беларускія імёны.

Бліскучая выбарная перамога беларусаў яшчэ больш узмацавала веру народу ў магчымасьць паправы ягонае долі праз Сойм. Людзі йшлі да паслоў з сваімі скаргамі і пажаданьнямі, слалі прыгаворы і наказы, ў якіх дамагаліся роднае школы, зямлі, грамадзянскае свабоды і, урэшце, аўтаноміі для Заходняе Беларусі, каб сам наш народ быў гаспадаром у сваей Бацькаўшчыне.

Але йшоў месяц за месяцам, год за годам, а палажэньне беларускіх працоўных масаў пад уладай Польшчы станавілася ўсё цяжэйшым і цяжэйшым. Голас беларускіх паслоў у Сойме аказаўся „голасам гукаючага ў пустыні“. Польская дзяржава вустамі свайго „першага грамадзяніна“—прэзыдэнта Войцехоўскага—рашуча заявіла, што „прыражоным гаспадаром“ у межах Польшчы ёсьць і будзе выключна польскі народ. Жыцьцёвая-ж практыка паказала, што такая „няпісаная канстытуцыя“, абярнуўшая няпольскія нацыянальнасьці ў нявольнікаў „прыражонага гаспадара“, шмат мацней за пісаную, якая ўрачыста абвяшчала роўнасьць усіх грамадзян дзяржавы, незалежна ад іх нацыянальнасьці і веры.

І разьвеяліся надзеі на паляпшэньне бяспраўнага жыцьця беларускіх рабачаяў, і памерла вера ў Сойм, у Канстытуцыю, у аўтаномію. Дый не магло быць інакш: што можа быць варта аўтаномія, калі-б яе нават зацьвярдзіў той Сойм, які пераканаваны, што польскі народ прызваны панаваць над намі, а мы павінны служыць яму за той гной, на катораым узыходзе і расцьвітае „вялікая польская культура“?

Ніводзін з пунктаў беларускае выбарнае праграмы ня зьдзейсьніўся праз Сойм. І вось нашы паслы адкрыта заяўляюць з соймавае трыбуны, што народ наш зьняверыўся ў „дэмакратызьме“ Польшчы, зьняверыўся і ў тэй польскай дэмакратыі, якая так многа салодкіх слоў умела казаць перад выбарамі. Няма надзеі на лепшую будучыну ў сучаснай Польшчы, хоць-бы яна нават і „аўтаномію“ дала сваім „крэсам“....

Зусім такія самыя заявы робяць украінскія паслы ад імя свайго народу. Усюды — поўнае расчараваньне, поўнае зьняверанье ў магчымасьць лепшага жыцьця ў межах польскага гаспадарства.

І вось, замест зусім умяркаваных клічаў: родная школа, зямля, аўтаномія,—з соймавае трыбуны падаюць лёзунгі, якія йдуць шмат далей, чым усе выбарныя праграмы і клічы. Украінскія паслы гавораць аб вылучэньні украінскіх зямель з складу Польскае Рэспублікі: Павло Васыньчук—дарогай плебісцыту, Войтюк—жадаючы вываду польскіх войск, польскае адміністрацыі і далучэньня да Радавае Украіны. Беларускі пасол Тарашкевіч ускладае свае надзеі на палітычную і сацыяльную рэвалюцыю ў Польшчы.

Адзначаем гэтыя факты, як „знаменьні часу“, як канкрэтныя вынікі ўсяе дасюлешняе польскае палітыкі на „крэсах“. Лятуценьні апошняга польскага „рамантыка ў палітыцы“, п. Язэпа Пілсудскага, што Польшча зробіцца тым асяродкам, які сілай сваей культуры і панаючай у ёй свабодай будзе прыцягіваць да сябе суседнія народы,—разьбіты ўшчэнт рэальным жыцьцём. Польшча рэальная, Польшча, якая фактычна істнуе, аказалася такой далёкай ад Польшчы ідэальнай, высьнёнай барацьбітамі за яе незалежнасьць, што расчараваньне абхоплівае ня толькі прыгнечаныя „нацыянальныя меншасьці“, ня толькі традыцыйных заграначных прыяцеляў Польшчы, але і лепшыя элемэнты самога-ж польскага грамадзянства. А перад усім абхоплівае яно польскія працоўныя масы—польскіх работнікаў ад станка і ад ральлі, якія прадстаўляюць зусім рэальную сілу. І не „палітычныя рамантыкі“, а хіба толькі гэтая сіла здолее збудаваць такую Польшчу, якая ня будзе ўжо „турмой народаў“, а справядліва, па-брацку разьвяжа справу адносін з сваімі тэрыторыяльнымі і нетэрыторыяльнымі меншасьцямі.

Прамова Б. Тарашкевіча

13. VI. 24 г. у Сойме ў часе дыскусіі над expose прэм. мін. Грабскага.

Маршалак: Голас мае п. Тарашкевіч.

п. *Тарашкевіч*: Высокі Сойме. Занархізаваная шляхта XVIII ст. мела тое вельмі згубнае ў сваіх выніках пераканаваньне, што Польшча „nierządem stoi“. Сяньня ўцёрлася іншае, думаю, што ў будучыне ня менш фатальнае і згубнае, пераканаваньне, сягаючае аж да вышынь палітычнае мысьлі, што

Польшча стаіць цудам.

Маем: цуд зьмёртвыхустаньня Польшчы, цуд ацаленьня Польшчы, або цуд над Віслай, і апошні цуд аздараўленьня скарбу, ці фінансавая санацыя.

Нельга думаць, што галоўная хвароба сяньняшняга гаспадарчага жыцьця—гэта благія грошы.

Прычына хваробы ляжыць куды глыбей — у глыбокім гаспадарчым крызісе. Ужо самая вайна—гэта пачатак гаспадарчага крызісу. Распачаўся ён дзеля таго, што народныя промыслы, промыслы нацыянальныя і нацыяналістычныя, канкуруючы паміж сабой, давялі да аружнае барацьбы.

Заключэньне міру ніякай дарогай ня спыніла гаспадарчага крызісу, але скарэй увяло ў новую фазу, паглыбіла яго ў цэлай Эўропе, а нават у цэлым сьвеце. Ведама, што вялікія эканамічныя багатыры Эўропы, якімі ёсьць Англія, Францыя і Нямеччына, утрацілі значную частку сваіх рынкаў у калёніях, якія ў часе сусьветнай вайны, творачы свае ўласныя промыслы, вызваліліся ад залежнасьці ад эўрапэйскіх дастаўшчыкаў.

Прашу паноў, пасьля пэрыяду інфляцыі, пасьля пэрыяду ўпадку валюты наступіў другі пэрыяд—пэрыяд гаспадарчага крызісу. Гаспадарчы крызіс і інфляцыя—гэта два канцы таго самага кія, якія сяньня б'юць паперамену па няшчаснай Эўропе.

Паміж гэтай Сцыльляй і Харыбдай інфляцыі з аднаго боку і гаспадарчага крызісу з другога можна надта зручна выкручывацца; прыклад—Чэхаславакія.

Паглядзім-жа, як гэты патэнтаваны ўжо фінансавы геній, п. Грабскі, выкручываецца паміж гэтымі небясьпекамі.

Падаткі вядуць да зьнішчэньня вёскі.

П. Грабскі, як ведама, сягнуў ня толькі да даходаў, але да часьці маемасьці. І як-жа гэтая частка маемасьці бярэцца? Бярэцца, так сказаць, „на ўзьвей вецер“.

Мэтады агентаў Міністэрства Скарбу, галоўным чынам на вёсцы, вельмі часта папросту граніча́ць з ашуканствам.

Перад усім платнік ня ведае, сколькі, калі і ў якім часе будзе магчы плаціць свае падаткі.

Далей, вышыня ападаткаваньня ў краі зруйнаваным і зьнішчаным вайной даходзіць да такое меры, якая істнуе ў краі, красуючым дабрабытам, як Італія. Апроч таго, мусіў-бы сказаць, што падатковая сыстэма Польшчы ў сяньняшняй хвіліне—нязьмерна дражнючая, асабліва на нашых беларускіх землях. У той час, калі сяляне прывыклі плаціць падаткі ад зямлі, яны сяньня

плацяць нязьлічаную лічбу розных падаткаў:
„państwowych i komunalnych“ — так, што запраўды няма тыдня, калі-б ня трэба было плаціць падатку. А ёсьць, напрыклад, такія падаткі, якія ў вачох падатнікаў выклікаюць прост абурэньне. Такім падаткам ёсьць напрыклад падатак „spadkowy“.

У той час, як у сялянскай сям'і паміраець бацька і пакідае па сабе ўдаву і дзеці сіроты, тады гэты

падатак „spadkowy“
выдаецца запраўды

карай за сьмерць,
ды так гэты падатак і разумеюць сяляне.

Усюды ведама і сьцьверджана, што мэтады аздараўленьня Скарбу п. Грабскага вядуць да поўнага абядненьня вёскі і да прамысловага крызісу.

Бюджэт польскі--бюджэт вайны.

У той час, калі ў Заходняй Эўропе кінуты лёзунг міру, тады польскія палітыкі цьвердзяць, што „si vis pacem, para bellum“. А запраўды гэты прынцып давёў і вядзе да вайны. Хочучы стварыць мір, хочучы быць тварцом міру, трэба мір спраўна прыгатаўляць. Слушна гэта сказаў пасол Барліцкі, толькі, нажаль, ня зусім хацеў вывясьці з гэтага лёзунгу ўсе пасьледзтвы, бо, жадаючы чынна прыгатаваць мір, трэба хіба зьменшыць мілітарны бюджэт?! А бюджэт польскі—гэта выразна мілітарны бюджэт, дзеля таго, што найменш 57% бюджэту ідзець на ўзброеньне і на армію. Пытаюць часта, ці маець Польшча мілітарыстычныя замеры, ці вядзе Польшча імпэрыялістычную палітыку? Я-б сказаў, што

Польшча вядзе мілітарыстычную палітыку,
аднак-жа не патрабуе пакуль што мець мілітарыстычных замераў, а гэта дзеля таго, што сяньня Польшча цалком

насычана чужой людн̄асьцю і чужымі землямі
і іменна дзеля гэтага, каб гэтую чужую людн̄асьць, гэтыя меншасьці, перад усім тэрыторыяльныя, а знача ўкраінцаў і беларусаў, утрымаць у належнай карнасьці і паслухмянасьці і зламаць іх, дзеля гэтага патрэбны мілітарны бюджэт. А гэта ёсьць вынік вялікай сьлепаты палітыкі ўрадовых чыньнікаў, дзеля таго, што ніякая армія, калі-б Польшча азброіла з ног да галавы ўсю людн̄асьць—мужчын і жанок навет, то ніводная, кажу, армія ў недалёкай будучыне не патрапіць змагацца на два фронты, ці то з Расеяй, як такой, ці то з саюзам усходніх народаў, і не патрапіць змагацца з Нямеччынай з другога боку. Вось дзеля гэтага польская палітыка павінна быць — мірная, не мілітарная.

Паліцэйская палітыка ў школьніцтве.

Прашу паноў, пагледзімо, як гэты „апалітычны“ прэм'ер, каторы абяцаў з гэтай трыбуны быць безстароньнім і апалітычным, пагледзімо, якую ён вядзе ўнутраную палітыку ў галіне школьніцтва. Сьмела можна сказаць, што так

Пісьмо Б. П. К. да Пэнлевэ.

Старшыня Беларускага Пасольскага Клюбу паслаў вядомаму францускаму дзеячу Пэнлевэ, падпісаўшаму пратэст проці „белага тэрору“ ў Польшчы, гэткае пісьмо:

У той мамэнт, калі Заходняя Беларусь, адарваная Рыжскім Трактатам ад сваей Маткі, надарэмна дабівалася праз сваіх прадстаўнікоў у польскім Сойме і Сэнаце сваіх патаптаных элемэнтарных правоў, мы з аблягчэньнем пачулі голас пратэсту проці істнуючага ў Польшчы белага тэрору,—пратэст, пад якім не вагаліся падпісацца найбольш сьветлыя прадстаўнікі сучаснае Францыі.

Ад імя Беларускага Народу і яго парляманцкага прадстаўніцтва ў Сойме і Сэнаце Польскае Рэспублікі лічу сваім пачэсным абавязкам высказаць Вам і Вашым калегам, Пане Пасол, нашу глыбокую ўдзячнасьць і высокае прызнаньне за гэты так шляхотны одрух людзкага ўчуцьця.

Пры гэтай нагодзе я пазваляю сабе перасляць Вам, Пане Пасол, найшчырэйшыя павіншаваньні з прычыны Вашай і Вашых палітычных прыяцеляў перамогі на парляманцкіх выбарах, а такжа высказаць перакананьне, што Францыя, ідучы шляхам сваіх высокіх ідэалаў Вялікае Рэвалюцыі, на дзеле захоча падтрымаць справядлівыя імкненьні Беларускага Народу да ўладжаньня сваей долі згодна з воляй сваей.

Прыміце, Пане Пасол, словы шчырага шацунку і паважаньня.

(—) *Базыль Рагуля*, Старшыня Беларускага Пасольскага Клюбу ў Сойме і Сэнаце Польскае Рэспублікі, Пасол на Сойм.

Варшава, 28 мая 1924 г.

Аўтаномія тэрытарыяльная на даўжэйшы час не разьвязала-бы гэтай справы аканчальна, а толькі залатала-б яе.

Аднак, народ наш беларускі ня верыць ужо сяньня ў магчымасьць тэрытарыяльнай аўтаноміі, бо ведае, што калі-б нават які кольвек Сойм пад прымусам якіх кольвек „прычын“ гэтую справу правёў і даў-бы аўтаномію, то няма пэўнасьці, каб гэта аўтаномія, таксама, як і канстытуцыя, ня была пагвалчана і зламана. Беларускі народ сьцьвярджаец толькі факты і сяньня яшчэ тым больш абарачывае свае вочы на ўсход (галасы: Jazda! Голас на лявіцы: але разам з зямлёй і з людзьмі), **дзе бачыць магчымасьць разьвіцьця, і дзе многа робіцца, каб, ведама, цяжкае сяньняшняе эканамічнае палажэньне селяніна было палепшана.**

У часе, калі нашая люднасьць, церпячы ўціск і сыстэматычнае перасьледаваньне, траціць даверые да самога гаспадарства, трудна, каб мы маглі мець якое-небудь даверые да п. Грабскага, такога аднабокага палітыка. Тым больш будзем пратэставаць проціў даваньня яму якіх-небудзь паўнамоцтваў. **Ня маючы даверыя да сяньняшняга ўраду, ня маем так-жа даверыя і да сяньняшняга Сойму і дамагаемся новых выбараў. Урэшце, ня можам мець лішне вялікіх надзей і на новы Сойм. Спасьцярога і зімная развага змушаець да вываду, што разьвязаньня тых палючых задач прыходзіцца чакаць найхутчэй ад глыбокіх устрасеньняў, ад палітычнай і сацыяльнай рэвалюцыі...**

(**Словы:** а вы іменна на гэта і чакаеце)...

„бязчэльнага“ міністра ў адносінах да школ народных меншасьцяў, як п. Міклашэўскі, дасюль ня было. (*Крык на правіцы. Галасы*: Як можна аб міністру сказаць, што ён бязчэльны?! Гэтага слухаць ня можна!)

Віцэ-маршалак Марачэўскі: (звоніць). Прашу Паноў супакоіцца. Калі моўца сказаў штось неадпаведнага, то я даведаюся аб гэтым з стэнограмы і прызаву да парадку.

П. Тарашкевіч. Калі ўжыў неадпаведнага слова, то гатоў даць за гэта сатысфакцыю, але няхай паны толькі паслухаюць, як п. Міністар Міклашэўскі, зачыняючы сыстэматычна школы, уводзіць да школы паліцэйскую сыстэму.

Вось-жа па дні 1-га мая беларускія і жыдоўскія школы ў Вільні атрымалі ад віленскага куратарыуму запытаньне, якія вучыцялі і вучні ў дзень 1-га мая ня прышлі да школы. Ня ведаю, як гэта маю назваць... (*Крык, голас: Беларускае сьвята ёсьць 1-га мая.*).

Зямельная справа.

Або зямля... Гэтае пытаньне ёсьць першае для шырокіх масаў люднасьці беларускай і ўкраінскай. Як гэтае пытаньне стаіць? Пастаянна абяцуецца зямельная рэформа. На пасьледак—ня віна ўраду і ня віна адміністрацыі, што справа зямельнае рэформы ў той ці ў іншы спосаб праведзена ў Сойме. Але як земскія ўрады трактуюць беларускага мужыка? Там перад усім пытаюць, хто ты такі: ці ты паляк, ці беларус? Адным памагаюць, другім ставяць перашкоды на кожным кроку.

Найвышэйшыя ўлады, найвышэйшыя паньствовыя „czynniki“, пастаўленыя сьцерагчы лад, кажуць, што толькі палякі ў Польскай Рэчыпаспалітай маюць правы, толькі яны ёсьць гаспадары зямлі, а ўсе другія — грамадзяне другой клясы. Хто так казаў, дзе казаў, панове добра ведаеце. (*Голас на жыдоўскіх лавах*: той, каторага мы выбралі. Шчасьлівым ходам акалічнасьцяў ня быў забіты, як Нарутовіч). Каб утрымаць у паслухмянасьці люднасьць, якая запраўды ўтраціла цярплівасьць, якую дагэтуль мела, трэба сяньня легіёнаў паліцыі. Побач арміі, побач войска стаіць другая паліцэйская армія. На нашых вачох Польшча (*голас на лавах меншасьцяў*: палюець на людзей!) што раз выраджаецца ў паліцэйскае гаспадарства. (*голас на правіцы*: бароне вас ад бандытызму, які ёсьць у Расеі)! Што робіцца з гэтым бандытызмам, то зараз скажу. У прошлым годзе, чуючы а гвалтах паліцыі, выехаў я да паветаў: Пінскага і Косаўскага. Аб'ехаў два паветы, і там пасьля ведамага нападу ў Тэлеханах ня было бадай вёскі, а ў вёсцы ня было мужчыны, каторы-б ня быў у агідны, брутальны спосаб скатаваны. Старыя з заціснутымі зубамі нічога не гаварылі, але тая моладзь, у каторай кіпіць гарачая кроў, гаварыла:

Цяпер будзем шукаць дарогі да помсты!

Гэта ёсьць адна з прычын „бандытызму“. І цьверджу рашуча, што чым больш будзе паліцыі на Крэсах, тым большае будзе забурэньне, тым больш будзе таго, што панове слушна ці няслушна завіцё бандытызм. Бо гэтая паліцыя на Крэсах, у тэй скольказьці, у якой там знаходзіцца, запраўды ня мае нічога да работы, як толькі правакаваць. Такога паліцэйскага ўціску, такога рэжыму яшчэ наш народ ня бачыў. (*Голас на правіцы*: Аб якім пан гаворыш, ці аб гранічным, ці аб унутраным?) Аб унутраным. Так, дзе даўней адзін паліцыянт, ці адзін стражнік, ці таксама адзін расейскі ўраднік даваў сабе раду, там сяньня ёсьць па 10-цёх, 15-цёх паліцэйскіх. Аднак і гэты паліцэйскі ня ёсьць выпрабаваны, як адпаведны фаховы элемэнт. Гэты паліцыянт, каторага гаспадарства ня можа дасканальна аплаціць, бо, маючы столькі паліцыі, ня можа добра плаціць, гэты паліцыянт шукаець пабочных заработкаў. Я дасканальна ведаю, што паліцыя ў цэлай чарзе мястэчкаў маець даручэньне даставіць столькі а столькі пратаколаў у працягу месяца. А калі гэты паліцыянт не даставіць, то яго выкідаюць.

Урэшце Польшча дачакалася, што ў гэтую справу ўмяшаліся чужыя дзяржавы і гуманітарныя арганізацыі.

Дык што-ж думаеце рабіць з гэтай справай? Пан міністар Грабскі тутака выступаў зусім не як прэм'ер, а толькі як міністар фінансаў. Ён думае, што справа ўнутранай і заграпічнай палітыкі, бюджэтныя і фінансавыя справы ня маюць нічога супольнага, і ня хоча аб гэтым гутарыць, а калі нават што і робіць, то робіць у тайніцы. Паважна і праўдзіва гэтай справы ніхто ня хоча трахтаваць, а калі хто захоча патрахтаваць, то хацеў-бы яе зрабіць якімісь паўспосабамі (*голас на правіцы*: А які ёсьць цэлы спосаб?. *Голас на лявіцы*: **самавызначэньне!**)

Польскі бюджэт у Сойме.

1. Правіцы—„палітыка“, лявіцы—„санацыя“.

Апошнія паседжаньні Сойму амаль ня выключна заняты агульнымі спрэчкамі аб бюджэце і зьвязанай з апошнім крытыкай палітыкі ўраду п. Грабскага і яго дамаганьня прадоўжыць і пашырыць тыя надзвычайныя паўнамоцтвы, якімі ўрад карыстаўся дзеля направы скарбу праз гэтае паўгоду.

Амаль ня ўсе прамовы слушна адзначалі, што ў сваей вялікай справаздаўчай прамове п. Грабскі выступаў толькі, як міністар фінансаў, як добры спэцыяліст у падатковай тэхніцы, але зусім не як палітычны галава ўсяго ўраду: ён не парушыў ані воднага з найбольш палючых палітычных пытаньняў Польшчы.

І гэта—зусім ня дзеля таго, што п. Грабскі — „зусім аполітычны“, што яго ўрад „мае выключна фінансава-санацыйную задачу“, як падсоўвае думку сам прэм'ер і яго калегі... — Каму-ж ня ясна, што ўрад п. Грабскага—выразна палітычны, што прэм'ер вядзе яскрава рэакцыйную, нацыяналістычную палітыку?.. Але слушна кажуць, што спрытны прэм'ер сваей сьвядомай рэакцыйнай палітыкай падкупае правіцу, якую як-ні-як прыходзіцца скубсьці дзеля направы скарбу, а з другога боку п. Грабскі аж надта добра ведае, што польская лявіца за „направу скарбу“ лёгка прабачыць яму зьвярыны нацыяналізм яго палітыкі.

І гэтае дасьціпнае балянсаваньне „назначанага п. Прэзыдэнтам“ непарляманцкага прэм'ера паміж правіцай і лявіцай вельмі добра адбілася ў агульных бюджэтных спрэчках. Агульны характар і вынікі апошніх можна было лёгка прадбачыць: правіца бурчэла на міністра фінансаў Грабскага за яго падатковую палітыку, але прэм'еру Грабскаму выразіла даверые, а лявіца кідала, як звызайна, свае бутафорскія пяруны і маланкі на тых „калегаў прэм'ера“, якія вінаваты ў дрэннай палітыцы ўраду, але самога п. прэм'ера Грабскага, як жонку цэзара, ставіла вышэй усялякіх падазрэньняў...

З паасобных цікаўных мамэнтаў у агульнай масе шэра-няздарных прамоваў правіцы і лявіцы адзначым ніжэй паданае.

2. Пяруны і маланкі з пэпэсаўскай хмары.

Барліцкі (П.П.С.) выразіў трывогу за будучыну направы скарбу: бюджэтная раўнавага дасягнута толькі праз надзвычайны падатак з маемасьці. Калі яна ня ўтрымаецца, дык ізноў наступіць папяровая паводка, упадзе марка і злоты. Дарагоўля ня меншае, бо ўрад не вядзе з ёй барацьбы, аднэй рукой змушае маючыя клясы плаціць падаткі, а другой дазваляючы ім багацець коштам працоўнага насяленьня. Урад нічога ня робіць дзеля безработных... П. Барліцкі прапануе вельмі рацыкальныя спосабы: аддаць пад „дзяржаўна-грамадзкі кантроль усю прамысловую прадукцыю і гандаль“, добра ведаючы, што ня толькі ўрад п. Грабскага, але і ніводная з партыяў у Польскім Сойме, нават сама П.П.С., ня зробіць гэтага, як не зрабіў таго і „сацыялістычны“ ўрад Англіі...

П. Барліцкі вінаваціць — камісара ашчаднасьці Маскалеўскага, што гоніць са службы дзеля „эканоміі“ толькі лявіцоўцаў, лае мін. справядлівасьці, які ў сваіх судах „іначай судзіць рэдактара „Газ. Варшаўскай“, а іначай рэд. „Роботніка“;—вінаваціць мін. прасьветы, што „зьніштажае беларускую і украінскую нацыянальныя школы“, слушна пагражаючы ўраду, што „справа меншасьцяў“ са справы ўнутранай можа зрабіцца замежна-палітычнай і выклікаць міжнародную інтэрвэнцыю...

П. Барліцкі радзіць п. прэм'еру Грабскаму „даць аўтаномію ўсходнім землям—беларускім і украінскім“, а іншым меншасьцям „даць пачуць дух Польскай канстытуцыі“. („Kur. Polski“).

П. Барліцкі вінаваціць п.п. Замойскага, Скірмунта і Хлапоўскага, якія на радыкальныя зьмены ў заходня-эўрапэйскіх урадах глядзяць, як на „часовае непаразуменьне“... Вінаваціць нават зусім безадказную па канстытуцыі асобу „высокага дастойніка, які сваімі фразамі задзіўляе сьвет“...

Але п. пасол з П.П.С. не вінаваціць толькі аднаго: таго самага п. прэм'ера Грабскага, які паводле Канстытуцыі нясе першую і найвялікшую адказнасьць за ўвесь урад. Рэзалюцыя П.П.С., не адмаўляючы даверыя п. Грабскаму, адмаўляе толькі прадаўжэньня надзвычайных паўнамоцтваў яго ўраду.

3. Жыдоўскія прароцтвы.

Цікавую па свайму крытычнаму пэсымізму прамову сказаў жыдоўскі пасол Райх. Ён сказаў, што ў выніку „санацыі скарбу“ ня будуць мець грошаў ані польскія грамадзяне, ані польскі скарб... Далей п. Райх казаў, што ў Польшчы няма ніякай кіруючай палітычнай ідэі, апроч антысэмітызму і байкоту жыдоў, што Польшча мае амбіцыю „быць народам сільным толькі пасярод слабых“...

4. Расейскія скаргі.

Расеец Сярэбрэнікаў заявіў, што, калі беларусаў і ўкраінцаў у Польшчы трахтуюць, як грамадзян II клясы, дык расейцаў у Польшчы лічаць грамадзянамі яшчэ ніжэйшага—бо аж III сорту!.. У выніку гэтага і вочы расейцаў зварачаюцца на Ўсход, адкуль павінна прыйсьці апека...

5. Даверые пакрыўджаных „хлопаў“.

Пас. Плюта з польскага „Хлопскага Саюзу“ сьцьвярдзіў, што для польскай вёскі ўрад Грабскага не зрабіў нічога: аграрная рэформа ня скранулася нават з месца. Але ўсё-ж такі „да п. Грабскага „хлопскі“ саюз мае поўнае даверые“...

6. „Пяруны“ правадыра „Вызваленьня“.

Цікавую па сваей далікатнай крытыцы ўраду п. Грабскага прамову сказаў правадыр „Вызваленьня“, пас. Тугут, які, як кажуць, спадзяецца, што п. Грабскі можа запрасіць яго самога ў склад свайго габінэту. Дзеля таго п. Тугутт перадусім нападаў на п. мін. ўнутраных спраў, слушна лічучы сябе кандыдатам іменна на гэтае месца...

П. Тугутт падаў паміж іншым вельмі цікавую вестку аб тым, як разьдзяляюцца крэдыты дзяржаўнага скарбу (пазыкі народных грошаў на льготных варунках). — Апошнія 50 мільёнаў злотых былі панам Грабскім „падзелены“ так, што дробныя зямляробы, з якіх складаюцца тры чверці насяленьня Польшчы, дасталі ад дзяржавы на падтрыманьне сваей гаспадаркі штосьці каля 2 міл. злотых, інакш кажучы, штось каля 200,000 марак на душу, а рэшту ўзялі прамыслоўцы і абшарнікі...

Няма што і казаць аб тым, што з гэтых мільёнаў беларускі хлебароб дык не атрымаў ані воднай маркі!..

На зямельную рэформу ў бюджэце п. Грабскага няма ані воднай маркі, калі ня лічыць... асадніцтва! Але на апошняе п. Тугут неяк зусім не абураецца. На павялічэньне капіталу Польскага Банку асыгнавана 1333 злот., а вось на вясёлыя паляваньні п Прэзыдэнта Рэспублікі, паноў міністраў і іх гасьцей у Белавежскай Пушчы, ці дзе інш. пан „санатар“ дзяржаўнага скарбу выкінуў народных грошаў аж 40.000 злотых ..

— „Гэта-ж папросту зьдзек“—кажа пасол Тугут.

У мініст. ўнутраных спраў—такі „дух“, што нават прышлы міністар п. Тугут, гэты прыхільнік італьянскіх фашыстаў, радзіць папросту — „біць у ім вокны“...

„У мін. справядлівасьці, кажа пасол Вызваленьня, ня будзе дабра, пакуль судзьдзя мае адвагу пытацца у падсуднага, за які сьпісак ён падаваў голас“...

Міністэрства прасьветы „дзеля эканоміі“ звольніла 2.000 вучыцялёў, пазачыняла шмат школаў і ня

зьбіраецца адчыніць ніводнай новай. На пазашкольную прасьвету асыгнавана ў тры разы менш, як на „мысьліўскія разрыўкі“ найвышэйшых дастойнікаў. „Дзеяльнасьць міністра прасьветы папросту праступная“—заключае пасол. (Галасы на лявіцы: „у адстаўку“!..)

Але-ж з усіх гэтых „пяруноў“ п. Тугут не зрабіў падказанага яму вываду.

7. Хто-ж выклікае з магілы „Кацярыну“?

Вельмі цікавы абраз быў у прамове пястоўца Дэмбскага, калі ён, вялікадушна згаджаючыся на „раўнапраўнасьць меншасьцяў“, трэбаваў ад гэтых меншасьцяў „ляяльнасьці адносна да большасьці“ (нешта—зусім новае, бо датаго была мова аб „ляяльнасьці да Польскага гаспадарства“)... Пасьля п. Дэмбскі пачаў крычаць: „Не пазволім рабіць з гэтай справы атута палітычнай барацьбы Радавай Расеі ці Нямеччыны“... „Гэта ня тая справа, якую расейскі ўрад можа вясьці, як калісь вяла Кацярына“!

Няхай жа п. Дэмбскі запытае сябе добра, хто-ж гэта дае ў рукі Расеі ці Нямеччыны гэтыя „атуты“, і хто выклікае „Кацярыну“ з магілы“...

На ўсе гэтыя вокрыкі далі адпаведны адказ нашыя і ўкраінскія паслы...

Палітычныя падзеі.

Парваньне і забойства сацыялістычнага пасла ў Італіі.

10-га чэрвеня „няведамымі асобамі“ быў схоплены і вывезены на аўтамабілі пасол парляманту і палітычны сэкрэтар італьянскай сацыялістычнай партыі п. Маттэотті. Усе партыі ў Сойме пастанавілі ня зьбіраць парляманту, пакуль ня будзе выясьнены лёс Маттэотті.

14-га чэрвеня знайшлі труп пасла, прастрэлены кулямі (больш як 20 ран, пакалоты кінжалам і пасечаны на кускі); апроч таго, нябошчык увесь пакрыты сьлядамі біцьця палкай

Як і можна было спадзявацца, забойцамі аказаліся фашысты. Арыштаваны 10 асобаў, у тым ліку колькі журналістаў з галоўным дырэктарам афіцыяльнага органу „Corriere d'Italia“, якія баяліся, што п. Маттэотті раскрые нейкую фашыстаўскую афэру.

Муссоліні заявіў у пустым Парляманце, што ён, як належыць, хаця-б і сьмерцю пакарае гэтых праступнікаў, ня гледзячы, што яны—фашысты, бо гэтае забойства—пагроза ўжо не італьянскаму сацыялізму, але італьянскаму гаспадарству...

Адстаўка Муссоліні.

У сувязі з забойствам пасла Маттэотті ў Рыме і па ўсей Італіі ўзьнялося нячуванае абурэньне, якое пагражае паважнымі разрухамі проці фашыстаў.

Муссоліні падаўся ў адстаўку. Кароль, аднак, даручыў яму ізноў стварыць урад, у які маюць увайсьці старыя палітычныя дзеячы—ворагі фашыстаў, як Орляндо, Нітті і інш.

Гэтак абсалютнаму **панаваньню фашыстаў прыходзе канец.**

Новы прэзыдэнт Францускай Рэспублікі.

13-га гэтага месяца на Нацыянальным Сабраньні (злучанае паседжаньне Парляманту і Сэнату) новым прэзыдэнтам Францыі выбралі новаабранага старшыню Сэнату п. Думэрга.

З двух канкураваўшых кандыдатаў: Пэнлевэ і Думэрга — першы, як больш радыкальны прадстаўнік тэй-жа лявіцы, сабраў толькі 309 галасоў лявіцы; за другога, як менш „няпрыемнага“ і да таго маючага вялікшае палітычнае дазнаньне, галасавала і правіца, а таксама, як за старшыню свайго, ўвесь Сэнат, і ён атрымаў 515 галасоў.

П. Эрыо стварае ўрад.

Назаўтра пасьля свайго выбару прэзыдэнт Думэрг прыняў адстаўку часовага ўраду п. Марсаля і даручыў п. Эрыо стварыць новы габінэт. Эрыо, які рашуча адмовіўся прыняць гэтае даручэньне ад б. прэз. Мільерана, прыняў місію ад новага прэзыдэнта і ўжо злажыў новы ўнад.

Урад Эрыо складаецца пераважна з прадстаўнікоў яго партыі—радыкальных сацыялістаў,—дэпутатаў і сэнатараў. Толькі адзін—мін. ваенны, ген. Ноле, не належыць да парляманту.

Заява п. Эрыо журналістам.

Прымаючы прадстаўнікоў прэсы, новы прэм'ер Эрыо заявіў, што запрасіў да габінэту ген. Ноле, як найляпей ведаючага палажэньне ў Нямеччыне. Немцы маняцца і цяпер зрабіць так, як калісь зрабілі пасьля міру ў Тыльжы (гэта значыць, выгнаць аружнай сілай французаў... з помачай Расеі). „Мой урад будзе вясьці прыхільную палітыку да нямецкай дэмакратыі, падтрымае маладую рэспубліку, але адносна да нямецкага нацыяналізму і рэакцыі выступіць з бязумоўнай суровасьцяй“.

Спатканьне п.п. Эрыо і Мак-Дональда.

Новы францускі прэм'ер заявіў, што ў гэтых днях паедзе ў Лёндон на канфэрэнцыю з англійскім прэм'ерам і яго міністрамі аб цэлым радзе важнейшых спраў агульнай палітыкі.

Зьмена старшыні Рэпарацыйнай Камісіі.

Старшынёй Рэпар. Камісіі заместа п. Барту новым урадам назначаны п. Люшэр, той самы франц. міністар, што разам з нямецкім мін. Ратэнау амаль не дабіўся мірнага паразуменьня бяз усякай акупацыі... Але тады нямецкія нацыяналісты забілі Ратэнаўа, а францускія адсунулі ад працы Люшэра...

Канфлікт між Канадай і Англіяй.

Канадзкі прэм'ер сказаў у парляманце праграмную прамову, востра скіраваную проці Англіі, якая імкнецца да дыктатуры і гвалціць раўнапраўе дзяржаўных народаў Брытанскай Імпэрыі.

Для Канады, сказаў прэм'ер, востра сталі цяпер тры магчымасьці: або абвешчаньне бязумоўнай незалежнасьці, або далучэньне да Амэрыканскіх Штатаў,—або апрацаваньне зусім яснага і точнага статуту самастойнасьці ў межах Вялікай Брытаніі.

Міністар справядлівасьці, пацьвердзіўшы ўсё гэтае з пункту гледжаньня права, дадаў, што канадзкія грамадзяне лічуць сябе народам, толькі зьвязаным з англійскім сувязяй брацтва, але не пазволіць англійцам нічога больш...

Увесь канфлікт узгарэўся з таго, што англійскі ўрад прыслаў канадзкаму для ратыфікацыі (зацьверджаньня іх моцы і для Канады) розныя дагаворы, зробленыя ня пытаючыся ў Канады. Канадцы вельмі абураны былі і тым, што напр. на Лёзанскай Канфэрэнцыі, як „прадстаўнік Канады“, выступаў англійскі міністар загр. спраў, лёрд Керзон.

Канфлікт Мэксыкі з Англіяй.

Мэксыканскі прэзыдэнт Обрэгона, каб змусіць англійскі ўрад адазваць скампраміταванага інтрыгамі проці Мэксыкі свайго пасла Кумінга, прыказаў абставіць паліцэйскім кардонам дом англ. пасольства, які апынуўся гэткім чынам пад хатнім арыштам.

Ня вельмі цяпер царамоняцца з рожнымі „вышэйшымі“, „моцарствовымі“...

Водгукі францускага пратэсту.

Хаця і спозьніліся значна, але знайшліся ўсё-ж такі абаронцы гонару польскіх вастрогаў,—і ня толькі з саюзнай Румыніі, але і з саюзнай Францыі.

Быўшы госьць нашай Вільні на зьезьдзе польскіх юрыстаў, румынскі прафэсар Тэодорэску, сьцьвярджае, што ён аглядзеў усе 4 вастрогі Варшавы і Вільні—і нідзе ўва ўсей Эўропе ня бачыў нічога роўнага польскім вастрогам па комфорту і далікатнаму адношаньню да вязьняў!.. — Ніводзін з палітычных вязьняў ня скардзіўся яму, пану прафэсару, ні на што!..

Другі адвакат польскіх вастрогаў і адначасна — Парыжскага Апэляцыйнага Суду, п. Гарсон, таксама сябра віленскага зьезду юрыстаў і таксама аглядаўшы варшаўскія і віленскія вастрогі, піша коратка, але моцна, што польскія вастрогі—лепшыя нават за францускія!.. Можа п. Гарсон забыўся яшчэ дадаць,—францускія на акупаванай нямецкай тэрыторыі?..

А каб так абодвым панам давялося паспытаць на сябе „гасьціннасьці гэтых вастрогаў“?...

Апошняя пара нот Радаў і Польшчы.

На катэгарычную адмову міністра Замойскага адказаць па сутнасьці пералічаных у ноце з 10 мая фактаў нарушэньня правоў меншасьцяў, забясьпечаных Рыжскім Трактатам, Чычэрын рэагаваў 4/VI. новай нотай, у якой таксама катэгарычна сьцьвярджае, што гэтая адмова польскага міністра зьяўляецца новым нарушэньнем 7 арт. Трактату, проці чаго і заяўляў новы пратэст. „А дзеля таго, што пералічаныя ў радавым пратэсьце факты ўціску меншасьцяў у Польшчы ўжо агульна вядомыя і знайшлі пацьверджаньне ў радзе міжнародных выступленьняў“, Чычэрын піша, што „справу можна прызнаць зусім высьветленай, і дзеля таго ўрад ССРР лічыць далейшую дыскусію непатрэбнай“...

10 чэрвеня п. мін. Замойскі ізноў заявіў у адказнай ноце, што польскі ўрад моцна стаіць на тым, што арт. 7 Трактату не дае права ССРР да інтэрвэнцыі і заступніцтва ў справе нацыянальных меншасьцяў, і таксама прызнае далейшую дыскусію лішняй.

Можна толькі падзівіцца, на што запраўды ўложаны гэты нефартунны арт. 7 Трактату, калі ён, як аўтарытэтна тлумачыць п. Замойскі адімя ўсяго польскага ўраду,—не дае нікому ніякіх „uprawnień“?!.

Раўнапраўе для жыдоў.

Як ведама, паводле Польскай Канстытуцыі ўсе грамадзяне маюць роўныя правы. Але вось ужо больш, як тры гады, красуе ў Польскай Рэспубліцы (ня прыносячы пладоў) Канстытуцыя, ды толькі цяпер чытаем у газэтах, што „ўрад апрацоўвае праект скасаваньня ўсіх законаў і распараджэньняў заборчых дзяржаў, абмяжоўваючых раўнапраўнасьць жыдоў“...

Пяты зьезд Комінтэрну.

17 чэрвеня ў вечары адкрыўся ў Маскве Пяты Сусьветны Кангрэс Камуністычнага Інтэрнацыяналу. Выпушчана адозва з пратэстам проці белага тэрору.

У праваслаўнай царкве.

Царкоўная нарада ў Маскве пастанавіла замяніць у царкве славянскую мову расейскай.

Просімо ўсіх нашых паважаных грамадзян падпішчыкаў. якія неакуратна атрымліваюць газэту, рабіць спачатку спраўкі на мясцовай пошці, а тады з гатовымі ад яе адказамі зварачвацца да нас.

Адміністрацыя.

ХРОНІКА.

Пяты выпуск Віленскае Беларускае Гімназіі. Выпускныя экзамены ў Віленскай Беларускай Гімназіі скончыліся. З агульнае лічбы 22 вучняў восьмае клясы дапушчаны былі да экзаменаў 20. Вытрымалі экзамены 19.

Склад нашых матурыстаў быў сёлета гэтакі: хлапцоў—6, дзяўчат—13. Па веры: 10 праваслаўных, 1 каталік, 7 юдэйскае веры, 1 лютаранін. Па нацыянальнасьці: беларусаў—11, жыдоў—7, іншых—1.

Цікава прасачыць лічбу матурыстаў гімназіі за мінулыя гады:

у 1920 г.	скончыла	16,	у тым	беларусаў	25%
у 1921 г.	„	42,	„	„	28,5%
у 1922 г.	„	36,	„	„	28%
у 1923 г.	„	28,	„	„	50%
у 1924 г.	„	19,	„	„	58%

За ўсе пяць гадоў скончылі Віленскую Беларускую Гімназію 141 матурыст (59 хлапцоў і 82 дзяўчаты).

У восені для беларускіх матурыстаў мае быць вызначана ўрадовая камісія, якая вытрымаўшым перад ёй дзяржаўны экзамен мае выдаваць атэстаты сьпеласьці, важныя для унівэрсытэтаў у Польшчы. Паміж Гімназіяй і Кураторыумам ідуць перагаворы аб варунках і межах гэтых экзаменаў.

Каапэратыўны зьезд. У суботу, 21-га чэрвеня, адчыняецца зьезд прадстаўнікоў каапэратываў, якія належаць да Саюзу Каапэратываў (Малая Пагулянка 12). Зьезд будзе адбывацца ў памешканьні польскага Клюбу Працоўнае Інтэлігенцыі (вул. сьв. Анны № 2) і пачнецца а 5 гадз. папал.

Парадак дня:

1). Адчыненьне і выбары прэзыдыуму.
2). Зацьверджаньне наказу аб парадку працы зьезду.
3). Чытаньне пратаколу папярэдняга зьезду.
4). Справаздача Управы аб дзейнасьці Саюзу.
5). Справаздача Надзорчае Рады.
6). Зацьверджаньне балянсаў і праекту падзелу зыску.
7). Плян дзейнасьці і бюджэт Саюзу на 1924 г.
8). Справа далучэньня да Рэвізыйнага Саюзу.
9). Зьмены ў статуце.
10). Справа павялічэньня паёў.
11). Справа Касы Працаўнікоў Саюзу.
12). Падняцьце вышыні пры пазыках.
13). Выбары Рады і Управы.
14). Вольныя прапазіцыі.

З гэтага сьпіску спраў відаць важнасьць зьезду. На ім-жа адбудуцца і выбары Рады і Управы Саюзу.

З прычыны таго, што польскія каапэратары стараюцца „выкурыць“ з Саюзу беларускі дух і абярнуць яго ў „пляцоўку польскасьці“, каапэратары-беларусы павінны пільна ўважыць, каб іх не пакрыўдзілі і каб Саюзу не апанавалі людзі, якія імкнуцца да спольшчаньня яго.

Асабліва трэба на гэта ўважаць пры выбарах Рады і Управы, каб туды не папалі польскія нацыяналісты, варожыя да нашага сялянства, якое складае вялікшую частку сябраў каапэратываў.

Агульны Сход Т-ва Беларускай Школы адбыўся 7./VI. сёл. г. На сходзе гэтым прыняты зьмены статуту Т-ва. Галоўная зьмена, гэта—круг дзеяльнасьці Т-ва на ўсю Польшчу. Клапаціцца аб зацьверджаньні зьмененага статуту даручана Прэзыдыуму Школьнай Рады.

У Беларускай Драматычнай Майстроўні. Групай працаўнікоў Майстроўні скончаны пераклад на беларускую мову камічнае опэры вядомага кампазытара Цэзара Кюі „Сын Мандарына“. Пераклад зроблены пад рэдакцыяй Дырэктара Майстроўні Фр. Аляхновіча, а з рытмічнага боку — пад кіраўніцтвам артысты В. Бэйэра.

Опэра пойдзе ў восені гэтага году.

Расшыфроўка „Ай Кітаба“. Як мы даведаліся, перасланы Беларускім Навуковым Таварыствам у Прагу дзеля расшыфроўкі рукапіс „Ай Кітаб“ (Сьвятая кніга), напісаны па-беларуску арабскімі літэрамі (канец XVI ст.), расчытываецца пад кіраўніцтвам арабіста праф. Ружычкі, пры ўчасьці праф. д-ра Таўэра і Янкі Станкевіча.

Дагэтуль расшыфраваны (перапісаны на лацінскія літары) 25 страніц рукапісу. З гэтага ўжо можна зрабіць вывад, што „Ай Кітаб“ з боку мовы зьяўляецца найцікавейшым памятнікам нашага старадаўнага пісьменства. Расчытаньне яго шмат дапаможа навуковым дасьледам аб беларускай мове.

Выдатны беларускі кампазытар. Польскія газэты адзначаюць вялікае зацікаўленьне, якое вызывалі ў Пазнані на ўсепольскім сьпявацкім зьезьдзе, дзе было 70 хораў, песьні кампазытара-беларуса Станіслава Казуры. Як відаць, навізна беларускіх матываў нашага кампазытара ацэнена польскімі слухачамі так сама, як нядаўна Масква ацаніла беларускую песьню ў выпаўненьні беларускага хору Тэрраўскага з Менску.

У так-званым „Беларускім“ Грамадзянскім Сабраньні. З таго часу, як выявілася крымінальная прошласьць „прэзэса“ Сабраньня, Валэйшы, і ўсе спробы ачысьціць гэты клюб ад падобных элемэнтаў аказаліся немагчымымі,—ад яго адчураліся ўсе паважаючыя сябе людзі. Аднак, спрытны „прэзэс“, ня гледзячы на гэта, сам плаціў за

іх складкі, каб толькі мець магчымасьць паказаць сваім „магутным апякуном“, быццам з ім „супрацоўнічаюць“ і парадачныя людзі.

У сувязі з гэтым грам. Антон Трэпка, паважаны беларускі дзеяч, вучыцель Віленскае Беларускае Гімназіі і былы дырэктар яе, пісьмом у Рэдакцыю „С. Б.“ просіць нас падаць да агульнага ведама, што ён да Грамадзянскага Сабраньня належыць не жадае і просіць гэтую арганізацыю ня лічыць яго сваім сябрам.

Спадзяемся, што тое-ж зробяць і ўсе паважаючыя сябе грамадзяне, іменьняў якіх надужывае Валэйша.

„Расейская партыя“. Мы атрымалі новыя матэрыялы, якія пацьвярджаюць зьмешчаную ў нас вестку аб фабрыкаваньні ўрадовымі кругамі „расейскай партыі“, якая павінна працаваць над адрываньнем беларускіх інтэлігэнтаў, узгадаваных у расейскай культуры.

12 чэрвеня у міністэрства ўнутраных спраў у Варшаве быў выкліканы з Горадні нейкі Крачкевіч, які тамака быў выпусьціў пару нумароў „полонофільскае“ газэты ў расейскай мове. Гэтаму вось пану і было запрапанавана выдаваць далей ягоную газэціну за грошы ад ураду. Крачкевічу дадзена была асыгноўка на атрыманьне ў Горадні з дзяржаўнае касы некаторае сумы грошы. Аднак, мінітэрства так скупіцца, што кандыдат на „супрацоўніка“ ўраду вельмі вагаецца: ці варта за гэткую драбніцу аддаць сваё імя і свае сілы?

Азнака зьдзічэньня. Кракаўская газэта „Nowy Dziennik“, падае гэткую вестку з Вільні:

На віленскім жыдоўскім магільніку зьбяшчэшчана і зруйнавана магіла Валента Патоцкага.

Многа, многа гадоў таму назад, пазнаёміўшыся ў Амстэрдаме з тальмудычным сьветам, граф Патоцкі так захапіўся ім, што прыняў жыдоўскую веру. Гэта трымалі ў сакрэце, як праступленьне, „абражаўшае“ каталіцкую веру. Аднак, тайна гэная была выкрыта, і ў 1749 годзе Патоцкага жыўцом спалілі на вогнішчы. Попел ад яго жыды выкралі і з вялікай пашанай пахавалі на сваім магільніку. Год таму назад нехта зрубіў вельмі старое дрэва, якое расло на магіле, а вось цяпер нехта невядомы збурыў і яго магілу.

Як бачым, дзікі фанатызм, які ў 1749 годзе спаліў Патоцкага (такая была тады „свабода веры“ ў Польскай Рэчыпаспалітай), аджыў у адраджонай Польшчы...

За пасту скаціны ў казённых лясох, згодна з цыркулярам міністэрства земляробства і дзяржаўнае маемасьці (Ministerjum Rolnictwa i Dóbr Państwowych—№ 2569 з 14-га мая 1924 г.) і ранейшымі, плата ня можа быць вышэй за даваенную, пералічаючы з рублёў на злотыя па курсу: 1 руб.=2 зл. 66 гр.,—з тым аднак, каб плата ад галавы скаціны была ня больш 2 зл. у месяц (за цялят да паўгоду—ня больш за 50 гр.).

Весткі з вёскі.

Пасольскі мітынг.

16 чэрвеня г. г. адбыўся ў сяле Цьвецене, Дзісьненскага павету, мітынг, на якім выступалі з прамовамі паслы Беларускага Клюбу М. Кахановіч і П. Мятла. Народу, ня гледзячы на дожджык, сабралося досыць многа. Мітынг унёс значнае ажыўленьне ў настрої сялянства, прыдушанага „крэсовай адміністрацыяй.

М. Глыбокае.

Ня ведаю, як дзе, але ў нашым мястэчку, што тыдзень, то трэба плаціць падаткі, то „дахадовы“, то „прамысловы“, то „маёнтковы“, і ўсё гэта трэба ўзяць з гандлю, а таргаваць цяпер—ня дай Божа. Калі што купіш для прадажы ці на рынку, ці ў краме, то на гэта трэба ўзяць рахунак і паводле рахунку можна зарабіць толькі 10 проц., а на падаткі трэба выдаць 30 проц. Найбольшыя падаткі, як я замеціў, пакладаюць на жыдоў і на праваслаўных. А што робіцца на рынку, дык аж сьмех бярэ. Грошы „в'яздовыя“ і „мяйсцовыя“ паручана выбіраць Глыбоцкаму мешчаніну, які дзярэць з кожнага, прывезшага на рынак што небудзь прадаваць. Дык раней ня бралі, пакуль сялянін не прадасьць, а цяпер ня тое. Цяпер трэба заплаціць усё пры ўезьдзе ў мястэчка, а калі хто ня мае чым плаціць, бо ня кожны мае маркі ў хаце, то яго забіраюць на пастарунак і трымаюць аж да вечара, пакуль не сьцямнееець.

Магу зазначыць, што ў апошнія часы ў нашым мястэчку людзі вельмі цікавяцца беларускім пытаньнем.

С. І—ў.

Тут людзі рыхтуюцца да адкрыцьця беларускае гімназіі, якая вельмі патрэбна.

З УСХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ.

Ліквідацыя партыі „беларускіх эсэраў“.

Пасьля адозвы менскіх беларускіх эсэраў аб самаліквідацыі і далучэньні да беларускае камуністычнае партыі, у Менску быў склікани партыйны зьезд, які пастанавіў аканчальна зьліквідаваць сваю арганізацыю, як у Радавай Беларусі, так і па-за яе межамі.

Заграінчныя групы беларускіх эсэраў, аднак, дагэтуль да менскіх пастановаў не далучыліся і далей выступаюць самастойна пад уласным партыйным штандарам.

Арышты беларусаў у Латвіі.

13 чэрвеня, ў часе выпускных экзаменаў у Дзьвінскай Беларускай Гімназіі, латвійская палітычная паліцыя арыштавала бяз ніякае прычыны дырэктара Гімназіі, грам. Івана Краскоўскага, і вучыцялёў яе: Андрэя Якубецкага, Корті і Паўліну Мядзёлку-Грыбовую, як „палітычных праступнікаў“. Экзамены спыніліся.

Гэты першы гвалт улады над беларусамі ў Латвіі выклікаў вельмі цяжкое ўражаньне і агульнае абурэньне сярод беларускага грамадзянства, тым балей, што арыштаваныя — выключна культурныя працаўнікі і ніякай палітычнай дзейнасьцяй у Латвіі не займаліся. Абураны і лепшыя прадстаўнікі латвійскага грамадзянства.

Яшчэ раней, бо ў канцы мая, быў арыштаваны былы дырэктар Беларускае Гімназіі ў Люцыне, К. Езавітаў. Як нас паведамляюць, сьледавацель не прадстаўляе яму абвінавачаньня і не звальняе затым, што палітычная паліцыя ўсё яшчэ „шукае“ і ня можа знайсьці няістнуючых довадаў „праступнае“ дзейнасьці Езавітава.

Думаюць, што ўсе гэтыя гвалты над беларусамі—вынік ілжывых даносаў нашых адвечных „прыяцеляў“....

Школы ў Менску і Менскім павеце.

У Менску цяпер ёсьць 38 школ з агульным лікам вучняў 11.339 чал. З гэтага ліку поўных сямёхгодак ёсьць 17 і няпоўных—21.

Пэдагагічнага пэрсаналу ў школах Менску ў гэтым годзе таксама больш, чым у мінулым годзе: год назад тут было 451 пэдагог і 96 тэхнічных працаўнікоў, цяпер жа ёсьць 503 пэдагогі і 100 чал. тэхнічнага пэрсаналу.

Настаўнікаў па фізычнай культуры ў школах ёсьць 32 чал.

Па павету цяпер налічваецца ўсіх школ 224 з агульным лікам вучняў 13925 чал. і настаўнікаў 335 чал.

З гэтага ліку ёсьць у поўных сямёхгодках з лікам вучняў 1428 і настаўнікаў 48 ч.

Па мове, на якой вядзецца выкладаньне лекцыяў, школы складаюцца з гэткіх: 197 беларускіх (вучняў—12774 чал.), 5 польскіх, 4 жыдоўскіх.

Усе школы, за выключэньнем школ Узьдзенскай воласьці, надзелены зямлёй ад 3 да 5 дзесяцін, пры некаторых школах ёсьць таксама і сады.

Тураў, Мазырскага пав.

У Тураўскай воласьці маецца 18 школ: 17 пачатковых, 1 сямёхгодка. Адна з ліку школ воласьці—Хлупінская—не працуе за звальненьнем настаўніка.

Лік вучняў у пачатковых школах—872, у сямёхгодцы—350.

Становішча сельскіх школ здавальняючае: падручнікамі школы забясьпечаны на 70 проц. (сямёхгодка ў гэтых умовах стаіць горш), сродкі нагляднага навучэньня ў школах ёсьць, хаця й не багата.

Што датычыць культурна-асьветнай працы ў месьце Тураве, то такая вялася без асаблівага пляну й насіла прыпадковы характар. У Тураве істнуе тэатр, клюб і хата-чытальня.

Справа аб шпігоўстве.

У Менску ў Вярхоўным Судзе Беларусі закончыўся пяцідзённы разгляд справы шпігоўскае арганізацыі, перадаваўшай ведамасьці польскаму штабу.

Семяра засуджаны на найвышэйшую кару (расстрэл), двум нялетнім расстрэл заменены вастрогам; рэшта засуджана на розныя тэрміны ў вастрог.

У Маскоўшчыне.

Беларусы ў Маскве.

Рабочыя „Масквашвея“ амаль ня ўсе выхадцы з Беларусі. Большая іх частка рээмігранты з Амэрыкі, куды яны да вайны прымушаны былі выехаць хто дзеля палітычных справаў, хто — шукаць лепшай працы.

У 17 годзе іх каля 1000 вярнулася ў Расею. Яны засталіся ў Маскве і заснавалі майстэрню, цяперашні „Масквашвей“.

З іх каля 300 чалавек жывуць у Доме Камуны.

Большасьць іх з вёсак Горадзеншчыны, Віленшчыны і Меншчыны. Яны цікавяцца ўсім тым, што робіцца на Беларусі, пытаюцца, дзе можна знайсьці беларускую кніжку і газэтку.

Згодна з статыстыкай, у Маскве жыве каля 30,000 выхадцаў з Беларусі.

Беларускі хор у Маскве.

Да гэтага часу ў Маскве ня было выдатнага беларускага хору. Істнуючыя пры Вузах дробныя хоры, дзякуючы вялікім стараньням грам. Равенскага, аб'яднаны ў адзін.

Выбраны самыя лепшыя галасы.

Падрыхтоўка да публічных выступленьняў ужо пачалася.

У хоры працуе 28 асоб, з якіх 8 жанчын. Усе атрымліваюць нязначную матар'яльную дапамогу.

БІБЛІЯГРАФІЯ.

Выйшлі з друку гэткія беларускія кнігі:

Гісторыя Беларусі. — Праф. У. Пічэта. Частка першая. Дзяржаўнае Выдавецтва Масква-Ленінград, 1924 г. 132 стр. вялікага фармату.

Кніга абхоплівае пэрыяд ад пачатку гісторыі да Люблінскай вуніі 1569 г.

Пачатковая геомэтрыя. — Ф. Г. Мікельсар, пер. А. Круталевіча. Дзярж. Выд. Масква-Ленінград, 1924 г.

Фізыка.—Н. В. Кашын.—Частка першая. Дзярж. Выд. Масква-Ленінград, 1924 г.

Лубін і яго культура.—Аграном. Л. Калінінскі. Бел. Каапэр. Выд. Т-ва „Савецкая Беларусь“, Менск, 1924 г.

Заранкі (зборнік вершаў).—Я. Журбы. Бел. Каап. Выд. Т-ва „Савецкая Беларусь“. Менск, 1924 г. 100 стр. малога фармату.

Кніжкі выдадзены на добрай паперы. Друк чысты. Малюнкі добрыя.

У Менску рыхтуюцца да друку:

Гісторыя беларускага мастацтва. Выкладчык гісторыі беларускага мастацтва ў Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце М. М. Шчакаціхін напісаў „Нарысы па гісторыі беларускага мастацтва“, якія абхопліваюць час з дванаццатага па семнаццатае стагодзьдзе.

„Нарысы“ маюць выйсьці ўвосень г. г. кніжкаю каля 15 друкаваных аркушаў з больш чым сотняю ілюстрацыяў.

Хрэстаматыя па гісторыі Беларусі. Сацыяльна-гістарычная сэкцыя Інбелкульту занялася складаньнем хрэстаматыі па гісторыі Беларусі. У яе ўвойдуць крыніцы па гісторыі Беларусі з 8-9 веку па 1924 г.

Мае быць выпушчана пяць томаў па 10—15 друкаваных аркушаў кожны. У склад рэдакцыйнай калегіі па гэтай справе абраны Пічэта, Дыла і Друшчыц.

Складаньне і выданьне ўсяе хрэстаматыі зойме каля трох гадоў.

На прэсавы фонд „Сына Беларуса“

Зложылі ахвяры:

1. Р. З. . . . . 72,000,000.
2. С. Багушэвіч . . . . 2,000,000.
3. В. Багдановіч . . . . 18,000,000.
4. П. Валошын і Рагуля—за прададзеные кніжкі і газэты . . . . 55,900,000.
5. А. Назарэўскі—за прададзеные кніжкі і газэты . . . . 36,000,000.
6. Кахановіч — за газэты прададзеныя ў Наваградку . . . . 10,000,000.
7. В. Рагуля—за газэты і кніжкі прададзеные на мітынгу ў Слоніме . . . . 25,500,000.

Усяго . . . . 219,400,000.

Усім ахвярадаўцам адміністрацыя „Сына Беларуса“ складае шчырую падзяку.

Наша пошта.

Марку Саўко. Паводлуг Вашай просьбы адрас пераменены. Газэта пасылаецца ў Вялікую-Ліпу.

Язэпу Каспару. Грошы 5 злот. атрымалі. Дзякуем.

Аляксандру Угліну. 5 злот. атрымалі. Газэту высылаем.

І. Тамашэвічу. 2 злот. атрымалі. Газэту высылаем на імя Я—ча.

Язэпу Прэдко. Грошы ад Вас, 4,000,000 атрымалі, што было пaквітавана ў № 4 „С. Б.“; і газэта высылалася. Што Вы яе не атрымлівалі, гэта ня дзіва, бо прысылаючы грошы напісалі адрас гэтак: „почта Ружана, гм. Ружанская, пав. Гродзенскі“.—Цяпер, паводлуг Вашага ліста, высылаем на: „пав. Косаўскі“.

Антону Сецько. Грошы 16,800,000 на газэту для Вас і для: Мікалая Макуля, Мікалая Блізьняка і Осіпа Карэніка, атрымалі. Дзякуем. Газэту высылаем.

Антону Ясюкевічу. Грошы 3,600,000 атрымалі. Газэту высылаем.

У. С. — Добра. Будзем пасылаць на імя Я. Лысёнка.

С. К—у. Ліст Ваш атрыманы. За весткі дзякуем. Шкада, што не падалі іх яшчэ раней.

Рэдактар-Выдавец М. Шыла.

Друкарня Лєвін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.